

Alternatív fehérjenövények

Május 29-én a fehérje növények fejlesztésének lehetőségeiről tanácskoztak Nyíregyházán a Westsik Vilmos Kutatóintézetben. Ez, mint a Debreceni Egyetem Agrár-kutatóintézetek és Tangazdaság egyik helyszíne, megfelelőnek bizonyult annak az országos rendezvénynek a megtartására, amelynek célja a magfehérje-növények genetikai alapjainak és termesztés-technológiájuk sarkalatos elemeinek ismertetése volt.

Több előadás hangzott el. A pillangósokról Zsombik László helyi igazgató számolt be, a pillangós növények zöldítésben betöltött szerepéről pedig Kovács Csomor Zsolt (Pannom-mag Kft.) tartott összefoglalót. A fehér virágú csillagfürt gyomirtásának új technológiai lehetőségeiről Szabó Roland (Sumi-Agro Hungary Kft.), az őszi és tavaszi takarmányborsóról, mint életképes alternatíváról Varga Gábor (Saaten-Union Hungária Kft.) közölt érdekes és hasznos tapasztalatokat. A nap előadójának Gyuricza Csaba, a Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ főigazgatója ígért, aki itt ismertette az európai és magyar fehérjenövény-stratégiát.

Ha az EU 28-ak önellátottsági szintjét vizsgáljuk, akkor az repcéből 79, napraforgóból 42 és szójababból csupán 5 százalékos szintet ér el. Nyersfehérjében számolva a növényfehérjeforrás-kereslet 27 millió tonna, és ehhez az EU-ban 17 millió tonna növényfehérje-importot kell megvalósítani. A növényi fehérjetermelés fejlesztésével foglalkozó Európai Fehérje Terv készítői összeállították a lehetséges fehérjenövények és a felvevő piacok listáját. Az előbbibe tartoznak az olyan olajnövények, mint az őszi káposztarepce, a napraforgó vagy a szója. Itt veszik számításba a hüvelyeseket, tehát a babot, a borsót, a lencsét és a csillagfürtöt. A szálaskajármányok palettáját érdemben a lóhere és a lucerna gazdagítja. Felvevő piacnak számítanak a konvencionális takarmánykeverékek gyártói, a prémium takarmánykeverékek készítői és bizonyos élelmiszergyártó vállalatok.

Ha a felvevő piacokat részletesebben nézzük, akkor kiderül, hogy a konvencionális takarmánykeverékek előállítása jelenti mennyiségben a legnagyobb növényfehérjeforrás-felvevőpiacot. Ezen a területen az EU-ban a felhasználás üteme lassul, a számítások szerint 2030-ig évente csupán 0,3 százalékkal bővül. Ugyanakkor a baromfi- és a tejelőszarvasmarha-tartás helyszíne eltolódik Kelet-Európa irányába. A konvencionális takarmánykeverékek erősen árzékenyek

Gyuricza Csaba: az EU és Magyarország egyaránt ösztönzi a fehérje- és hüvelyes növények termesztését

és korlátozott felvevő piaci szegmenst jelentenek az EU-ban termesztett alternatív fehérjenövények számára.

A prémium takarmánykeverékek területén egyszerre tapasztalható tudatosság és a fogyasztói igények változása. Ez utóbbiba tartozik a GMO-mentesség, a biotermék, az állatjóllét, a környezeti hatás és a regionális származás figyelemmel kísérése is. Rövid és közép távon óriási növekedési potenciál rejlik ebben a piacon, éppen a fenntartható gazdaságból (tej, tojás, hús) származó termékek termelésének erőteljes bővülése miatt. A prémium takarmánykeverékek hozzáadott értéket képviselő termékek, s ez a szegmens potenciális hatóerőként jelentkezik az EU fehérjenövény-termesztői számára.

Ha a felvevő piac oldaláról nézzük, akkor fontos lehet az élelmiszerek köre. Ebben közrejátszanak a változó étkezési szokások, ugyanis egyre népszerűbbek a humán körben a növényi fehérjeforrások. Ide tartoznak a gyorsan elkészíthető kényelmi ételek is. Ez ígéretes piacnak látszik, mert a hús és a tej alternatívák évi forgalma 14 és 11 százalékos növekedést mutat. A jó profittermelő képeség mellett azonban, mivel kis volumeneket

felvevő piacról van szó, nagyobb figyelmet kell szentelni az ellátási láncok kialakítására.

Az EU-ban eddig is működtek szakpolitikai ösztönzők. Ilyen a kutatás és innováció területén az EIP-AGRI, amelynek a H2020 és operatív csoportokat támogató vidékfejlesztési programok a forrásai. A KAP-on belül ide tartozik a zöldítés, a vidékfejlesztési programok (AKG), a tudástranszfer, a tanácsadói szolgáltatások, az együttműködés és az innováció, valamint a termeléshez kötött támogatások. Tagországi kedvezményekként működik Hollandiában a Food Policy, Dániában a National Bioeconomy Panel, Lengyelországban a hazai termelésű növényi fehérjék használatának erősítése az állati takarmányokban. A franciáknál ugyanerre példa az ellátási láncok erősítése, mégpedig az értéketermelési tanúsítványokon keresztül, míg Németországban ezt a célt szolgálja a bemutatkozó gazdaságok hálózata, a tudástranszfer a bio- és a hagyományos termelők körében. Itt jegyezhetjük meg, hogy az Európai Szója Deklarációt 2017 júliusában 14 tagország írta alá, amiben kötelezettséget vállaltak a fenntartható szója-termesztésre és a szója fenntartható európai piacainak fejlesztésére.

Működnek különböző projektek a kutatás és innováció területén. A H2020 projekt fókuszában áll a pillangós virágúak szerepe a növénytermesztés diverzifikálásában, a fenntartható talajgazdálkodásban és a tápanyagok körforgásában. A fenntartható és versenyképes pillangós virágúakra alapozott termelési rendszerek és értékláncok kialakítása, fejlesztése ide csatlakozik. Ebben kiemelt szerepe van az egyes részelemek egy időben történő javításának. A tagországok vidékfejlesztési programjain keresztül finanszírozott operatív csoportba számít a franciaországi Bretagne-ban a borsó, a csillagfürt és a lóbab termesztésének ösztönzése. Itt említhető még az olaszországi Parmigiano Reggiano különleges sajtajának előállításához használatos szálaskajármány-rendszerek, benne a lucernatermesztés javításának lehetősége.

Lássuk, mindezekből milyen konklúziók vonhatók le az alternatív fehérjenövényeket termelők számára.

Kihívást jelent, hogy az állati termékek értékláncának részévé tudjanak válni. Ehhez szükség van a homogén árualapra, a termelés növelésére és a minőségbiztosításra. Eszközei az agronómiai szaktudás növelése, a termesztés agronómiai feltételeinek kialakítása. Verseny tapasztalható az egyes növények között a szántóterületekért, a lehetséges részesedésért a vetésforgón belül. Itt nagyobb figyelmet kell szentelni a környezeti előnyök kiaknázására. Növelni kell a versenyképességet az import fehérjékkel szemben. A feldolgozási technológiák fejlesztése megköveteli, hogy ellenőrzött alapanyagokból dolgozzunk, legyen kisüzemi gyártástechnológia és minőségbiztosítás is. Az alternatív növények helyét a takarmányozásban akkor találhatjuk meg a legjobban, ha költséghatékony receptúrákkal törekszünk a saját gazdaságban történő felhasználásra. A takarmányozást nem a maximum szintre, hanem az ökonómiai optimumra kell beállítani. A növényifehérje-alapú élelmiszerek értékláncában úgy válhatunk résztvevőkké, ha homogén árualapot tudunk előállítani, tudjuk a termelésünket növelni és mindehhez megvan a minőségbiztosításunk. A sikerhez elengedhetetlen a fogyasztói igények felismerése és a partnerség kialakítása az innovatív élelmiszerek gyártóival.

Ugyanakkor ezen a területen lehetőségek is adódnak. Maximálisan ki kell használni az Európai Fehérje Terv minden ösztönző részletét, s ebben törekedni kell a regionális együttműködésekre, a K+F programok kiaknázására, a hálózatosodásra. Követelmény, hogy az átláthatóságot az információátadásban is javítsuk, s ezt tegyük lehetővé a piaci nyomon követhetőségénél is. Törekednünk kell egyúttal a GMO-mentes mezőgazdasági politika ösztönzőinek maximális kihasználására is. Ennek része a teljes értéklánc mentén a tudástranszferbe történő bekapcsolódás. Itt is nélkülözhetetlen a partnerségi kapcsolatok kialakítása és a résziaci lehetőségek lehető legjobb kiaknázása. Végezetül fontos megjegyezni, hogy az egységes arculat részévé válva javíthatjuk, növelhetjük a piaci lehetőségeinket.

A fehérjenövények termőterülete változatos képet mutat, de az EU 28-aknál a trend növekvő. Különösen igaz ez 2014 óta, amióta a száraz hüvelyesek, a szójabab és pillangós szálastakarmányok termőterülete egyre nagyobb. Legutóbb a száraz hüvelyeseket már több mint 2,5 millió hektáron, a szójababot 1 millió hektáron, a pillangós szálastakarmányokat közel 4 millió hektáron állították elő ebben a közösségben.

A jövőben szakpolitikai ösztönzőkkel kívánják fejleszteni a fehérjenövények termesztését. A KAP 2021–2027 keretében megvalósuló nemzeti stratégiák célzott támogatási ágazati programokban, vidékfejlesztési programokban és termeléshez kötött támogatásokban öltenek testet. Az ágazati programok sorába tartozik az ellátási láncok erősítése, a növényi fehérjék piaci potenciáljának felszabadítása és a mezőgazdasági termelők alkalmazkodóképességének javítása. A vidékfejlesztési programok sorában találjuk meg a pillangós virágúak termesztése által megvalósuló környezeti és éghajlati célok támogatását. Az élelmiszerlánc mentén kötött

program, amiben a fehérjenövényeket célzó egyedi kutatási innovációs projektekre vonatkoznak a pályázati felhívások. Az EIP-AGRI a tematikus hálózatok és az operatív csoportok tevékenységének folytatásával foglalkozik. A piacelemzés és átláthatóság javítása a fehérjenövények piacának jobb nyomon követését szolgáló eszközökkel valósulhat meg, ennek része az adatgyűjtés színvonalának javítása, vagy a figyelem azokra a mechanizmusokra, amelyek a fehérjenövények piacán tapasztalhatók. Ugyancsak az EU szakpolitikai ösztönzői közé tartoznak majd a növényi fehérjék táplálkozási, egészségügyi, éghajlati és környezeti előnyeinek előmozdítását szolgáló részek. Uniós promóciós program indul 2019-ben, ennek 200 millió euró a keretösszege, ami a tájékoztatást szolgálja a közösségi médiában, a vásárokon és az iskolaprogramokon. Végezetül ebbe a szakpolitikai ösztönző csoportba tartozik a tudásátadás ösztönzése is.

A magyar fehérjenövény stratégiának része a GMO mentes mezőgazdasági politika (2012) és a GMO-mentes élelmiszerlánc kialakítása. A Nemzeti Fehérje Takarmányprogram

Lóbab (Mirna), mint lehetséges alternatív fehérjeforrás

együttműködések támogatása a beruházásoknál a mezőgazdasági tanácsadásban, a tudástranszfernél és a termelői szervezetek létrehozásánál. A termeléshez kötött támogatás 9 célt jelöl meg: az erőviszonyok kiegyenlítését az élelmiszerláncban, a klímaváltozás elleni fellépést, a környezetvédelmet, a tájkép és biodiverzitás megőrzését, s a generációs megújulást. Továbbá ide tartoznak az élő vidéki területek programjai, az élelmiszer és az egészségvédelem, a méltányos jövedelem, valamint a versenyképesség növelése.

Az EU szakpolitikai ösztönzők a jövőben foglalkoznak a K+F+I tevékenységek támogatásával. Ennek része a Horizont Európa Keret-

6 alprogramból áll össze. Első a szójabab-termesztés ösztönzése, második az alternatív fehérjenövények felhasználásának ösztönzése. Sorrendben következik a GMO-mentes takarmányfehérje megteremtése, majd az innovatív takarmány alapanyag feldolgozási technológiák kialakítása. Az ötödik alprogram a fenntartható takarmányozási rendszerek, benne az alacsony környezetterhelésű állattenyésztéssel, míg hatodik a GMO-mentes termékek piaci pozíciójának erősítését, a minőségbiztosítási rendszerek kialakítását foglalja magába. Erre összesen 7,9 milliárd forintot különítettek el.

– avar –